

Месеца октобра двадесет девети дан, житија и дела благочастивога и христољубивога и светороднога, моћнога и самодржавнога са богом господина краља Стефана Уроша, праунука св. Симеона Немање, новoga мироточца српскога, и унука првовенчаногa краља Стефана, и сина великога краља Стефана Уроша

Владико благослови

Слава Ти, бесконачно и неописано име Христе, и опет ћу ја недостојни рећи: Слава Ти, једини Боже наш, који си над свима и свега, слава Ти! Јер Ти требајући спасења човјечјега, говориш у Твоме светоме еванђељу, говорећи: „Не добох позвати праведнике, но грешнике на покајање“¹; и опет: „Нека се просвети светлост ваша пред људима, и да угледају ваша добра дела и прославе Оца вашегa, који је на небесима“². Да, колико је добро да свако ревнује добрим, што је завештано Тобом у бажаственим списима. Јер Богоотац и пророк Давид рече: „Почетак речи Твојих је истина“³; „дела руку Твојих су небеса, она ће погинути, а Ти сам јеси и године Твоје не свршавају се“⁴. Јер рече: Пророци проповедаше, апостоли научише, мученици исповедише; а ми поверовамо Теби, Богу нашему, који се јавио у телу. Јер Твојим доласком засија светлост нама грешницима који седимо у тами, и нама који смо ослепили, преосвећење срдачним очима и пут спасења заблуделим, а по њему идући, нећемо свратити на оштре или развраћене (путеве), знајући да си Ти нада свакоме створењу, богатство убогих, светлост омрачених, слобода робовима, проштење грешницима, исцељење онима који болују, здравље хромима, оштрина (снага) ослабљенима, лепота грубима, неисказан разум онима који су у недоумици.

Шта ли ћу рећи, или шта да проговорим? Којим ли начином да исповедим Онога који је изнад сваког исповедања? Јер божаствени апостол Павле и васељенски учитељ јавља о овом говорећи, јер рече: „Ко разуме ум Господњи, или ко му би саветник⁵? А о нашем спасењу додао је. „Или ко му прво даде, и

да му се неће вратити? Јер у Њега је све, и кроз Њега је све⁶. А ми вазљубљени јављамо духовне речи, но више духовно слушајући истог апостола, јер каже: „духовнима треба духовно јављати“⁷.

А ја грешни, дужник сам вама, неситим зајамницима духовнима, који хоће од мене да узму дуг са лихвом. Но ако се усуђујем молити због вере наде, не жалим што ћу од вас бити позван на одговорност. Јер сам богатога Владике добронадежни слуга. Зато ме не треба оставити, но молим чекање док ми се не даде реч разума. Јер ако сам све надмашио гресима, но знам наду онима који се уздају и Спаситеља грешнима, молим Твоје милосрђе, и полажем моја надања у грех на множину Твојих милосрђа. Знама да праведнике љубиш и грешне милујеш, Владико свију Господе. Јер рече: „Помози ме, и услишићу те“⁸. Зато молим незлобиво Твоје човекољубље и убеђујем Тебе слаткога Исуса, слуга Владiku, раб цара. Јер цар је, али добар је; Владика, но ипак милостив. Даруј ми од неисцрпнога Твога извора благодати духовне, да ускипе у мени струје силе светог Твога и животворећег Духа, износећи пиће животне воде⁹ речи Твојих божанских списа. Јер рече: „И опиће се од обиља дома твога, и потоком хране твоје напојићеш их“⁹, тако да ће свакоме који слуша узвеселити душу, ум и мисао.

Јер због имена силе Твоје и почео сам оно што је напред у овом спису, житија добропослушливих слугу Твојих, које узвелича Твоја моћна благодат у држави отачаства њихова, дарованој им од Тебе, међу којима је први почетак и наставник њихов преподобни отац Симеон Немања, и доброплодна грана његова изданка, угодник славе Твоје и светилник свога отачаства земље српске, господин наш и учитељ, служитељ трисијаног Ти божаства, архијереј кир Сава. Јер они Ти послужише у овом животу, а на висинама са анђелима ликују. Од њихове телородне природе би и овај господин мој благочастиви краљ Стефан Урош, њихов пород и васпитање, чији ћу похвални живот, ја грешни Данило, покушати исповедити, колико ми буде даровао од Тебе, Владико мој Христe Спаситељу. Ради слушања свима који се Тебе

боје, и још који љубе име Твоје. Јер његовом доброподатљивом руком храњен сам био од младости моје, па ми грешноме није лако да оставим толике његове милости и љубазне поуке према мојој грешности. Теби, Спаситељу мој, узашиљући хвалу и о овом ћу почети говорити.

Овај благочастиви и христољубиви господин мој превисоки и крепки и самодржавни краљ Стефан Урош, био је син славних родитеља, великога краља Уроша и матере своје христољубиве Јелене. Јер овај младић био је Богу мио од своје младости, означен Духом благодати, силе Владичине. Ово дете породи премудрост, задоји благодат, а узрасте свети Дух. Сама десница силе Владичине венча његову главу венцем који не вене и даде га као многосветли светилник своје отачаству, који напредује Божјим промислом, да се прослави богоугодним делима и да сабере оно што је расточено од државе његова отачаства. Добар пастир умних оваца целе своје области, и њихов добри учитељ и наставник, зидатељ божаствених цркава, и не само зидатељ, но и палих (цркава) обновељ, у намери да све приведе ка истинитој вери, тако да се прочуло његово име у све народе и царства, и ради толике лепоте његове телесне и лепога изгледа, тако да су многи околни цареви желели љубав са њиме, слушајући за целомудрени смисао његов. Због овога блаженог нека се не зачуди наш ум слушајући, да су га овако волели такви силнога имена цареви, када га поштоваху царском љубављу и умножаваху му неисказане царске дарове, и да се многи силни покоравашу њему, јер Бог крепки и Владика, цар света заволи га; зато га и они завољеше.

Но догде говоривши скратићемо реч, а даље ћемо се трудити да изнесемо искушења овога благочастивог и христољубивог, колико многе напасти поднесе у својој младости од многих иноплемених царева и од осталих других, које ћемо — ако Бог благоволи — изнети у овоме спису, и како га Бог од њих ослободи, и Његовом помоћу одоле им, превазиђе њи-

хове зле мисли и моћно сруши њихове сујемудрене гордости.

Пошто је прошло неко време од смрти благочастивога родитеља његова, великог краља Уроша, и пошто је његов престо примио његов син краљ Стефан о томе свему смо указали у напред писаном њихову житију. После овога овај благочастиви краљ Стефан Урош прими престо краљевства даром од вазљубљенога му брата краља Стефана. Узрастом је био млад, а благодаћу Божјом висок и цело отацтво његово красило се због њега, унапред видећи да ће у дане његове поживети у доброј вери и чистоти, и да ће се јавити страшни непријатељима својима, свима чудни. Јер рече: „Засијаће у његове дане правда и множина мира“¹⁰. Јер пророк Исаија „И даћу мач у руке његове и сасећи ће тела својих противника“¹¹. И пророк Давид: „И поклониле му се сви земаљски цареви, и сви народи служиће му“¹². И исти: „Рука моја помоћи ће му, и мишица моја укрепиће га и сасећи ћу од лица његова непријатеље и победићу оне који га мрзе; јер ја положих првенца и висока над земаљским царевима“¹³. Тако по истини усхте предобри Бог да рашири државу његова отацтва.

У те дане видела се српска земља обузета у великој тесноти и умањена, јер држава грчкога царства сизаше до места званог Липљан, и овом је царству расла снага, тако да је хтела узети целу област отацтва овога христољубивог, па чак и њега самога да има као послушнога слугу. Јер не разумеше, да они који хоће да наследе туђе, да ће ускоро бити лишени и свога. Јер неће дати Господ жезла на уделу своме¹⁴. И овај господин мој превисоки краљ помоли се Господу Богу у умиљењу срца и руке своје подигавши ка висини, рече:

„Боже бесконачни, милосрдни и најмилосрднији Владико свега, Господе, коме се клања свако колено небесних и земаљских и најдоњих¹⁵, знам Тебе брза у милости и богатога у милосрђима; јер сваки који се узда у Тебе, неће отпасти од своје молбе; знам да се без Тебе не свршава ни дело, ни реч, јер кроз

Тебе све постаде што је видљиво и невидљиво; и Тобом „цареви царују и силни власти држе“¹⁶. У Тебе уздајући се, имам смелости. Јер „на Тебе се уздаше наши оцеви, уздаше се и избавио си их; ка Теби вазваше, и спаси су се; у Тебе се уздаше и не постигаше се“¹⁷. Тако Владико мој, Господи Исусе Христе, погледај и на државу отацтва мога даровану ми Тобом, и на мене грешнога раба својега. А они који се хвале на ову малу државу моје власти, у намери да је разграбе и мене раба Твога озлобе, њихове мисли и вештине распи, да не кажу моји непријатељи: „Прогутасмо га“. А ја недостојни призивајући Твоје име, пожурих се да саберем расточено у наследству државе моје, прослављајући Твоје пресвето име.

И после овога заповеди да се саберу сви његови војници, и када је ово било, и узевши молитву од свога архијереја светитеља и целог сабора свештеничког лика, и подигавши се са својом силом, пође у државу области грчкога царства, у околне пределе, а то су ови, које ћу казати: прво узе оба Полога са њиховим градовима и са облашћу, и град главни Скопље, потом Овче Поље и Злетово и Пијанац. Такве све земље узе у почетку свога доласка и приложи их ка држави отацтва свога, и славу и богатство такве државе измени у богатство и славу своју, велможа и народа свога Сви грађани и бољари са чашћу срећаху овога благочастивог, и са страхом и трепетом припадаху, ка његовим ногама, и клањашу се њему, гледајући у њему истинитог цара, који је дошао са великом силом на њихову победу. Умиливши сва та места у један скуп и прогна све оне који су чинили метеже и буре, и опет се врати у своју државу ка престолу Богом дарованом му, веселећи се и радујући се у Господу.

А она зломислена и лукава властела државе грчке, прогнани од овога мога господина из те области, коју узе, отишавши са понижењем у свети и славни град Константинопољ звани Цариград тадашњем цару Палеологу, и јавише му о свему што се догодило његовој држави, говорећи му.

„Моћни цару, ми слуге твоје овако ти говоримо: ако му убрзо не учиниш одмазду и јачином силе

твоје не одагнаш од предела државе твоје, ваистину усудиће се (да дође) и до саме главе славнога ти царства, јер се веома узвеличио“.

А овај цар чувши такве речи које се не дају трпети, и пошто му се догоди изненада таква скрб, веома ожалостивши се, и у великој недоумици испуни се великом јарошћу, и тако сакупивши велику победу своје војске народа грчкога, и многе друге иноплемене народе, Татаре и Турке и друге, и са овима пође, хвалећи се у своме безумљу, да ће не само озлобити отачаство овога благочастивога, него да се неће више ни спомињати његово име у његовој држави, а није сам знао шта ће му се догодити, да ће, противно његову лукаву веровању: да ће се прославити у туђем наследству, убрзо изненадном смрћу свршити. Јер пророк и Богоотац рече: „Муж крви и варљив, неће дочекати половине својих дана“¹⁸. Овом нечастивом не даде Господ ни да очима види државу и наследство свога благочастивога и христољубивога. Јер овај хулни цар, ђаволом наговорен, сличан је оном лукавом предатељу који одступи од светлости у таму, као што и овај Палеолог одлучивши се од хришћанске вере, узе веру латинску.

После овога подигавши се са таквом силом многих народа, пође брзо на овога христољубивога краља љут као лав, и хотећи да као љута звер уграби незлобиво јагње. И отишавши од славног Града Константина даље од три дана, и када је дошао са својом војском до места званог Илаигита, у коме је месту црква св. мученика Христова Георгија, и ту изненада, не боловавши ни мало, издахну посред народа својих војника, опровргнут чудном смрћу, да су се сви чудили. Јер рече: „Љута је смрт грешника“¹⁹. И ту велику жалост и плач учинише над овим нечастивим царем. И узевши његово непотребно тело, опет вративши се, положише га у граду званом Силиврија, који је на обали мора. И сами не могоше вратити толике војничке снаге многих народа, које је сабрао цар тај, а великоимени сродници тога цара, као и телородна браћа, сабраше се и побоше на државу овога благочастивога краља, журећи се на заклање

светога, и да разоре његов добар спомен и искорене до конца, које мисли није одобрио Бог.

И када су дошли у пределе српске земље, до места званог Липљана и Призрена, и овај благочастиви господин мој подигавши руке у висину, мољаше се говорећи:

„Господе, подигни силу Твоју и дођи да нас спасеш“²⁰. И: „Боже, у помоћ моју пази и пожури се, Господе, да ми помогнеш“²¹. И „суди, Господе, онима који ме вређају и бори се с онима који се са мном боре“²². И ти господине мој свети преподобни оче Симеоне, пожури се да ми помогнеш, јер ако хоћеш, могуће ти је“.

И пошто су завојевали на те крајеве, и према толикој њиховој множини и сили, не учинише велике пакости отачаству овога благочастивога, но се опет вратише у државу своју. И тада се један део њихов народа татарскога одлучи да дође на реку звану Дрим, који беше веома надошао, тако да се нико није могао усудити да га пређе. И ти нечастиви видевши с оне стране реке где се на једном месту збегло мноштво народа, као несите звери устремише се на стадо Христово, и уздајући се у снагу коња својих, убоше у њега (Дрим). А вода нагло подигавши се, потопи многе од њих. А који су од њих хтели да пристану на обалу, такви засипани и убијани оружјем, опет се враћаху и скончаше у таквој реци, и погибоше због свога безакоња. И ту ухвативши самога старешину њихова званог Чрноглава, и одрезавши му главу украшену драгоценим бисером, и натакавши је на копље, донесоше благочастивоме краљу као нарочити дар.

После овога, благодаћу најмилосрднијег Христа, пошто се овај благочастиви краљ опростио од таквих тешких прилика, живећи Божјом помоћу у миру и тишини, пошто су се ове противне силе вратиле на своје место, овај христољубиви господин мој не каснивши ни мало, заповеди да се скупе сви војници државе отачаства његова, и узевши себи у помоћ вазљубљенога свога брата краља Стефана са целом његовом војском, и тако спремивши се за бој, са овим пође на државу грчкога царства, у намери да одмазди што су војевали на његову државу, сва-

гда уздајући се љубављу срдачне вере у Господа, према пророку, јер рече: „Уздај се у Господа и Он ће те избавити, како хоћеш. Јер блажен је муж, коме је име Господње његово уздање“²³. И опет: „На њ се поузда срце моје, и поможе ми и процвета тело моје“²⁴. Јер овај благочастиви од младости своје никада није имао наде ни уздања у људску помоћ, која брзо ишчежава, но у Бога, који је свима сила и помоћ. Његовом помоћу и заступством неповређено од оних који зло мисле, проводио је свој живот.

А ови чувши за долазак господина краља у њихову државу, не моглоше се ставити против његове велике силе, и овај благочастиви много време проведе са силама својима у држави грчкога царства, ограђујући се крсним знаком. Јер имабоше успешан царски изговор, увек истичући божаствени закон, не узвеличавајући се царском влашћу, но више разгарајући се божанском љубављу. Када је био у тој држави, приспе време празнику Рођења Христова, и ту славно прослави празник са вазљубљеним братом својим и са војницима својима у месту званом Насуду, и отуда подигавши се, пође са својим силама до унутрашњости грчке земље, до Свете Горе атонске, и завојевавши све такве стране тога царства, земљу Струмску и Серску. Крстопољ и друге околне стране тих земаља, и узевши све имање њихово и богатство, опет се Божјом вољом врати у отацтво своје, пун сваке добре намере.

И отпусти вазљубљенога свога брата у његову сремску државу, и сам отпочину мало са својим војницима.

Када је после овога прошло мало времена, опет хтеде ићи на државу грчкога царства. И скупивши се са свима силама својима, и од других околних царевина многи иђаху ка овом благочастивом, слушајући за велику његову врлину и славно име. И тако са таквим силама подигавши се пође, и узе земљу дебарску са свима градовима и државама њиховим; такође и државу земље кичевске са градовима и облашћу њиховом; поречку земљу такође, са градовима и облашћу њиховом. Те земље њихове државе додаде ка држави отацтва свога, јер му

се нико није противио, нити против говорио. Подвизавајући се у Господу, победи све своје непријатеље и ратне непријатеље и оне који су му се противили. Пророк Исаија каже, јер рече: „И отпочинуће дух Божји на њему, дух премудрости и разума, дух савета и крепости; а словом уста својих убиће нечастивога“²⁵. Исти опет каже: „И народи, који не знају тебе, прибегнуће ка теби, и људи који те не знају, служећи ти ради Господа и светог Израилева, јер те је прославио“²⁶. Ове земље и градове, које више указасмо, све заузевши и опет оде на државу земље влахиотске; и њих завојевавши својом великом силом, и ових народа све неисказано богатство одузевши, остави их у пустошу.

После не многога времена, када је ново примио власт земље сремске благочастиви краљ Стефан, набоше се нека два велможе који су се укоренили у држави земље браничевске у месту званом Ждрелу, и од многих времена ту утврдише се као самовласни, не бојећи се никојега насиља, браћа једне матере, на име Дрман и Куделин. Ови веома хвалећи се својом силом и не дајући никоме да има власти око њихових предела, од ђаволског дејства наговорени, почеше се носити злом мишљу против овога благочастивог, хотећи озлобити и њега и његову државу. И овај христољубиви краљ чувши ову злу њихову заверу, и сакупивши сву силу своје државе, пође у област њихову, хотећи их прогнати, да како год, мислећи зло из дана у дан, не окончају вољу своју.

И када је он дошао у њихову државу, земљу браничевску, пошто је ова земља била веома утврђена, није им могао никакве пакости учинити, нити их одагнати из тих предела, и опет се врати у своју државу. И ови видевши насиље овога благочастивог краља против њих, отишавши сакупише око себе многу војску народа татарскога и Кумане, давши им много злата. И са овима се једнодушно устремише на државу овога благочастивог краља Стефана. И тада завојевавши многе стране његове државе, и

веома нападајући чињаху му велике пакости, не разилазећи се.

А господин краљ Стефан виде се у толикој беди, и не имајући друго што чинити, уставши пође ка вазљубљеном свом брату краљу Стефану Урошу, и са њиме се састаде у држави жупе расинске на реци Морави, у месту званом Мачковци. И тако му јави многе своје скрби које су му се догодиле од његових ратних непријатеља. И поче му се са великом жалошћу молити, говорећи:

„Дужност ти је, вазљубљени брате, да осетиш бол због моје скрби и да ми помогнеш, да се избавим од таква насиља оних, који војују против мене, као што сам и ја у прошло време помогао теби. Но пожуривши се помози ми твојом моћном силом“.

Чувши ове молбене речи, овај господин мој превисоки краљ Урош од вазљубљенога свога брата, и у тај час, не каснивши ни мало, заповеди да се сакупе сви војници његове државе у помоћ вазљубљеноме своме брату. И тако обојица сакупивши војнике своје, имајући у телу једну вољу и љубав братску, побоше на државу оних који су подигли унутрашње ратове и буне. И тако Божјом помоћу постигавши сву своју вољу, прогнаше оне зломисленике са њихова наследства, и одоше посрамљени у погинути и великом презиру.

Овај господин мој краљ Урош узевши сву државу њихову и имање, даде га вазљубљеноме своме брату краљу Стефану. Ту одадоше Богу хвалу и славу, јер његовом „крепком руком и високом мишицом“²⁷ победише своје непријатеље, и пошто су се љубазно повеселили, и тако опростивши се, одоше сваки својој кући.

И после овога, вазљубљени, опет треба да одам похвалу, дивећи се животу благочастивога господина мога превисокога краља, када га Бог сачува неповређена од погинути које га сналазе.

У та времена устаде у земљи бугарској неки кнез звани Шишман, живећи у граду званом Бдини, др-

жећи околне крајеве и многе земље бугарске. Баволским наговором Шишман је завидео на отачаство овога благочастивога. Узнесе се својом мишљу високо, да подигне силу своју на овога христољубивога. Нећу казати силу његову, но лоповске узбуне, којима сам би поруган, а овоме превисокоме краљу нису ни на ум падале његове лукаве мисли.

Овај скупивши триклету јерес татарског народа и своје војнике, и изненада уђе са војском у државу овога благочастивога краља до места званог Хвосна, и када су хтели ући у место звано Ждрело, да узму тамошње велико наследство цркве дома Спасова, т. ј. архиепископије, нису могли. Но ту побеђени силом Господњом и молитвама св. архијереја Христова Саве, би избијено велико њихово мноштво. Те ноћи, када су стојали близу тога места званог Ждрело, молитвама својих угодника св. Симеона и Саве и архијереја Христова св. Арсенија, који ту лежи у дому св. апостола, јави им Бог велико знамење страха, таково знамење, да су видели велики огњени ступ где силази са неба, од кога су излазиле пламене луче и са јарошћу паљаху њихова лица, и огњени људи са оружјем у рукама и са великом жестином гоњаху их, секући њихове пукове. И тако видевши овај њихов зломислени вођ овако знамење за његову погибао и за све који су са њиме, поче бежати, гоњен гневом Господњим, са мало војске у своју државу, не могавши постићи своје воље, само навукавши себи погибао.

И видевши овај господин мој краљ шта се догодило, и тако сакупивши сву своју војску, и са овом пође на овога нечастивога, ограђујући се силом св. Духа. И када је дошао у државу његову до града званог Бдиња, и ту заузео и сву његову област, а овај сујемудри даде се у бегство, ушавши у шуму, и пређе реку звану Дунав, смирен и посрамљен. Овоме господину превисокоме краљу све се даде у руке, а хтеде све његове станове разорити, и град тај, у коме беше његов двор, до краја срушити, и опустошити целу његову државу. А овај зломислени видеши како у један час би лишен све славе своје и

богатства, поче шиљати ка овоме благочастивоме краљу молбене речи, овако говорећи:

„Господине мој, славни краљу, одврати јарост гнева твога од мене; јер што сам учинио, према мојим делима ово све дође на мене. Но нећу наставити ка овом да имам такву злу мисао у срцу моме. Прими ме као једнога од вазљубљених твојих, са клетвом изрекавши, да до издисања мога нећу више погрешити твојој вољи.“

Господин краљ овако рече: „Ако хоћеш да будеш по мојој вољи, како ми обећаваш, учини што ти ја заповедам. Хоћу да узмеш кћер једнога од мојих велможа, и по томе ћу разумети да су твоје речи истините“.

А он са радошћу рече: „Господине мој, учинићу као што си ми заповедио“.

И када је ово било, уверивши га благочастиви краљ, како је по вољи његовој и хтењу, и врати му државу његову, коју му беше узео и град звани Бдињ. И све свршивши, како је по вољи његовој непоколебимо, и опет се са великом славом врати ка престолу своме.

И после овога даде му кћер великога свога жупана Драгоша, да му буде жена, и одликова га великом чашћу и многим даровима. И опет видећи његову велику приврженост и сваку истиниту послушност и служење, овај благочастиви краљ, због његове свесрдачне љубави, даде кћер своју за његова сина званог Михаила, који после постаде цар целој бугарској земљи. Јер тако чињаше добри Бог овом христољубивом, ако би ко наумио злу мисао против њега, но Господ разараше намере такових, и сви се после по невољи покораваху њему. По Божјој вољи, овај превисоки краљ принуди силом својом многи страни народ ка Богом дарованој му држави, земљи српској. Многи цареви од његова рода чинише силна дела, но господин мој превазиђе све.

И опет ђаво који мрзи добро, који испрва беше човекоубица, — који је учинио многе скрби и страдања оном праведном мужу Јову, но није могао изме-

нити његову љубав ка Богу, — јер он подиже ратове и неуредне побуне, а тако је помислио да се косне и овога христољубивог. Ушавши у срце предатеља разлучи га од Владике, јер исти и овом безаконим и нечистом цару татарском, званом Ногеју, ушавши у њега и наговори га против овога христољубивог и против свега његова отачаства. И поче се спремати да се подигне са силама поганика, и пође на овога благочастивог, хотећи уграбити његово наследство. Но судбине праведника су у руци Божјој.

Овом цару поганском беху јавили они који су прво војевали на државу овога благочастивог краља, као што смо напред изнели у овом спису. И овај нечастиви подигавши се са татарским силама, пође на овога праведнога. И када чу превисоки краљ Урош за његов поход, тога часа посла своје посланике пред њега, да га доброразумним молбеним речима посаветује, да се врати од таква похода, и то против такве велике силе, повинујући се и осећајући бол за отачаство своје, да га не озлоби нечастиви. А сам молећи се ка Господу и вапијући са сузама, говораше:

„Добри човекољупче, Господе,
уздање оних који Те признају,
Ти знаш немоћ нашег смртног тела^{27а},
који си се у њега обукао.
Због множине мојих безакоња,
којима сам сапет од своје младости,
нисам достојан да погледам и видим Твоју висину,
или да са смелошћу призовем свето и страшно име Твоје.“

Но ка Теби добре
предлажем душу моју и мисао, да на утеху јавиш Твоју милост мени грешноме,
молитвама пресвете Твоје Матере,
јер ево обузет сам великом тугом,
гледајући долазак поганика, који хоће да ме озлобе

и да прогутају моје наследство даровано ми Тобом.

„Јер ево ме опколише као пси и скуп злобних опседа ме,

и нападоше на мене крепки²⁸.
 А Ти, Господе, не удаљи Твоје помоћи од мене
 и погледај на заступство моје,
 и устани у сретање моје,
 и види, и узврати зло непријатељима мојима²⁹.
 Изли на њих гнев Твој,
 и јарост гнева Твога нек их ухвати^{29a}.
 И анђео Твој, Господе, нека им досађује и про-
 гони их,
 и испуни лица њихова досадом^{29b},
 да се постиде и посраме сви који јављају слуга-
 ма Твојима зло,
 јер Ти си заступник мој и уточиште,
 и у Теби се оправдавам.
 А и вас молим, света господо моја,
 преподобни оче Симеоне и кир Саво,
 имајући смелост ка Владици,
 не презрите мољења мога,
 и не предајте отачества вашег у руке инопле-
 меника,
 које наследили утврдисте
 непоколебимо вашим молитвама. Јер у телу сте
 пре боловали за њега,
 а сада, и после смрти живи, не оставите мене
 грешнога раба вашег.

А ови посланици послани од господина мога про-
 тив тога цара поганскога, нађоше га где се сабрао
 са великом силом у држави царства свога, и где журе
 на овога христољубивог. И јавише му речи господи-
 на свога. И помоћу Божјем добро усаветовавши га,
 и учинише да се он опет врати натраг са силама
 својима, док не приспе време његова заклања. И опет
 тај цар посла своје поклицаре ка овоме благочасти-
 воме и имали су састанак међу собом и са силнима
 његовима. И толику велику љубав утврдише међу со-
 бом, да је и овај превисоки краљ дао вазљубљенога
 сина свога званог Стефана на службу њему, са ве-
 ликоименим властелом земље српске. И пошто је
 овај његов син много времена провео у двору беза-
 конога цара татарскога Ногеја, пошто нико није ре-
 као да се опет врати у отачество своје, но добри Бог,

који се брине за све нас, и овога младића неповре-
 бена врати ка својему родитељу.

И када је после његова одласка прошло мало
 времена, ђаво не имајући да учини никакво зло ово-
 ме благочастивоме, хтеде да се повесели њиховом по-
 гибијом, гледајући где се међусобно сатиру. Јер по-
 диже у њима мржњу, убиства, и устаде неки један
 силноименити тога татарскога народа са својом си-
 лом, и дође на овога нечастивог цара Ногеја, који
 се хвалио против државе овога благочастивог, и
 пошто је ту био међу њима велики рат и крвопро-
 лиће, и убивши га својим оружјем, узео његов престо.
 и од тада почеше сами да непријатељство воде, међу
 собом уништавајући се. За све ово „нека је благосло-
 вено име Господње од сада и до века“³⁰, који даје
 победу овоме рабу своје благочастивоме против сви-
 ју саблазни, које му чине безаконици.

И овај благочастиви краљ Урош, када је чуо за
 такву смрт цара татарскога отворивши богохвална
 уста своја и подигавши руке своје у висину, рече:

„Господе Исусе Христе, оче векова, цару свију,
 хвалим Те, јер погледа на смирење моје, и ниси ме
 оставио у рукама мојих непријатеља, но шта више
 укрепљавајући заштићујеш ме крепкошћу снаге Твоје.
 Јер Ти си лекар онима који болују, радост онима
 којима се чини скрб, избавитељ увређенима, светлост
 онима који су у мраку, имајући увек пружену руку
 на уздизање оних који су пали. Јер њоме си срушио
 и ове моје хулноимените непријатеље, и разорио си
 сујемудре њихове намере против отачества мога, а
 мени, недостојноме Твоје слуги, многе скрби и жа-
 лости изменио си на радост“.

Јер ваистину, христољубимци, најмилосрднији Бог
 због неизмерне Своје милости не предвиде ни једне
 молбе овоме благочастивоме, према пророку Исаји,
 који рече: „и поставићу те на вечну радост у род
 и род, и сисаћеш млеко народа, и појешћеш богатство
 многих народа, и разумећеш да сам ја Бог који те
 спасава“³¹. Јер рече: „Узазваће ка мени, и услишаћу
 га, и са њиме сам у скрби“³². „И благословен је Го-
 спод Бог наш, који нас не даде као ловиту (лов)

непријатељима нашим. Јер мрежа њихова подера се, и ми се избависмо, и помоћ наша је у име Господње, који је створио небо и земљу³³.

После овог скончања свију зломислених непријатеља овога благочастивог краља Уроша, пошто је Бог непоколебиво утврдио његов престо, и пошто је цело отацтво његово живело тихим и безметежним животом, овај христољубиви хтеде оженити вазљубљенога сина свога званог Стефана, као отац који ваистину љуби децу, и узме кћер цара бугарскога, званог Смиљца, и ову заручи да му буде жена. И одели му достојан део своје државе, зетску земљу са свима њезиним градовима и облашћу њиховом. Одликова га сваком чашћу царскога достојанства, давши све што му је на потребу од малог до великога, и отпусти га у такву државу, која му је сам оделио.

И пошто је пребивао дуго времена у држави те земље са својом властелом, који зломислени побегени баволском вештином, саставише своје лукаве намере, и уључивши време, приступише ка овоме благочастивоме и вазљубљеноме сину благочастивог краља Уроша, и превратише га ласкавим речима од љубави свога родитеља, говорећи му: „Достојно ти је да узмеш престо оца свога, а ево сви ми помажемо ти, да у свему буде воља твоја. Ако ли нас не послушаш, то се ми нећемо више звати твоји“. И говорећи му дуго такве варљиве речи, окончаше своју вољу. И овај његов вазљубљени син од тада одврати срце своје на лукаве речи, и не хтеде послушати речи својега родитеља, који га је васпитао у доброј вери и чистоти, у љубави и целомудрену смислу. И поче се уносити својом мишљу, да му узме престо његов, и пошто је било велико узмућење међу њима, поче велможе овога превисокога краља наговарати варљивим речима, да оставивши свога господина, иду к њему. Тако је и било. Многи, саблазнивши се, одступише од овога благочастивог краља ка његову сину.

И видевши благочастиви краљ Урош такво дело свога сина, поче га саветовати кротким и слатким речима, да дође к њему. А он не послуша ове речи, но се поче подизати на веће зло против свога родитеља. И видевши овај господин мој непроменљиву вољу његову, и сакупивши своје војнике, и са њима пође ка сину своме у његову државу, зетску земљу. А он видевши долазак свога родитеља, побеже на ону страну реке зване Бојане. И пошто је овај превисоки краљ богоразумне речи послао њему, којима би га могао привести на своју вољу, овако говорећи му:

„Чедо моје мило и срдечно, зовем те, и не одзиваш ми се. У жалости мојој изгледа ми да си близу мене, но пружам руку, и не налазим те. Многе сузе чине ми слепоћу, и љутим болом цепа ми се срце због твога разлучења и дели ме пламеновима од многог уздисања. Зар то беше чедо моје, чему се не надах од тебе? Но дођи, драги сине мој, да се утешим старост моја!“

И многим таквим речима усаветова га да дође, и пошто је много говорио са родитељем својим од воде, и после овога припаде ка ногама његовим говорећи: „Сагрехих, оче, пред тобом“³⁴.

И овај благочастиви узевши га љубазно целова га. А мислећи, у срцу своме говораше:

„Ево видим како сам дошао у дубоку старост и видим унапред да ме и после очекују многе скрби и жалости од овога мога сина, ако га оставим слободна.“

И са многим својим велможама саветоваше се о овом њему вазљубљеном, и ови му рекоше: „Благочастиви краљу, добро смислено си наумио“. И тако у тај час заповеди да ухвативши свежу његова сина и да ужета железна положи на његово тело, и одведоше га у славни град Скопље. И пошто је седео у том граду, посла овај благочастиви краљ неке вазљубљене од својих, и ухвативши ослепише га.

Види, љубимче, шта ти чини непослушност. Зар не осуђује овако људе? Јер каже у причи: „Син хитар послушан оцу, а син непослушан биће на погибао“³⁵. И опет: „Пошто сам позвао, и не послушасте, но одбацисте моје савете, зато ћу се и ја посмејати вашој погибљи“³⁶. А синови Илијеви, Офиније и Фи-

неј, не послушавши глас оца свога, страшном смрћу скончаше^{36a}. Као што си чуо и о Авесалому, који је подигао руку на Давида оца свога, како му се догоди^{36b}, као што је било и код нас у садашње време, као што чусте.

А шта је било после овога? Овај благочастиви краљ Урош узевши свога сина таквога ослепљенога даде га у славни град Константинов ка тадањем својме тасту, светом и васељенском цару кир Андронику.

А сада чујте, вазљубљени, ова дела благочастивог господина мога превисокога краља Уроша, и видесте ли толику безмерну љубав Господњу према њему и победу на замке непријазне. Јер ко се слушајући неће дивити, или гледајући ово, неће одати Богу хвале, који га је прославио тако добрим делима двојструко? А ја грешни и недостојни раб Христа мога Данило, који сам пожурно да исповедим величија неисказаних чудеса овога мога господина, помишљам у моме уму, откуда ми и ове изречене речи, јер обузет веома страхом хтео сам ћутати, а љубављу богоугодних његових дела рањен, усубујем се да изнесем њему похвале, ободрен силом св. Духа. Дело ми је драго, но добри мој Спаситељу Христе, колико хоћеш дај ми, јер посматрајући дивна и неисказана дела овога доброга и вернога слуге Твога, ужасавам се и дрхћем одакле ћу почети, чиме ли ћу окончати. Ко ће набројити његова чудеса? Који ће многоговорљив језик исказати тајна дела његова Богу, која не може сазнати човечја природа? Које ће се усне отворити достојно на похвалу му, (да) га разумно узвеличају? Ево дивни и прекрасни приказ за вас, Христови љубимци, који сте се скупили, прилежно слушајући ово о благо частивом. Треба смотрити његове трудове и знојење и топлеење тела, ноћна бдења и топле сузе, неисказане милостиње па чак и до смрти његове, незлобиву нарав, тиху и послушну, о чему се потрудисмо да после овога проговоримо, од недостатка мога слабога ума. Јер ако изнесем по имену све о овом христољубивом, то је онда могуће и звезде

небесне избројити или песак морски. Но колико грешни видесмо очима нашим или од којих дела његових постадосмо тајници, ако нам ко саопшти од пређашњих сведока живота овога христољубивог, тако изнесох вашем богољубљу, што је било на крају његова живота, којима га Бог прими.

Пошто је све ово било, што смо указали у овом спису, са овим господином мојим христољубивим краљем Урошем, колико му је помогао Бог да победи све своје непријатеље, и видећи да скончаше сви који ишту душу његову, живео је овај у миру и безметежности, а замке гордых и мреже величавих против њега пробоше као и снови онеме који устаје, и угасише се све непријатељске победе, а мир и тишина процвета у његову отачаству. А „истинита светлост Христос, који просвећује свакога човека који иде у свет“³⁷, овај велики и славни и страшни творац све видљиве и умне природе, увек очекујући покајање свакога човека, тако не презре ни овога христољубивог, но му просвети срдачни разум, и сетивши се грехова младосних и дошавши у умиљење срца, поче се молити Богу јављајући пророчке речи и рекавши:

„Господе, наведи ме на пут Твој, и поћи ћу у истини Твојој“³⁸; „јер године моје поучаваху се као паучина“³⁹. Која добра дела живота мога да Ти принесем? Са каквом смелошћу да погледам на Тебе, праведнога судију? Покајања не стекох, а такође ни суза. Који грех и злоба назва се у овом животу, у чему ја грешни не напредовах? Но, о Господе, цару векова, не погуби мене са мојим безакоњима, „но пошљи светлост Твоју и истину Твоју“⁴⁰ на просветљење мојим мисаоним очима; управи сваки покрет срца мога на Твоје угађање. Пошаљи ми кишу суза, да угасим страсни пламен тела мога, да се не порадује непријатељ мој због мене. Многих и великих дарова овога живота насладио си ме; но ја недостојни веома повредих заповести Тебе, Бога мога. Какав ће ми суд бити, мени који сам зачет у греху? Која ће ме реч тада избавити, када Ти, Бог мој, будеш седео на

судништу? Но, о тешко теби, убога душо моја, јер се век твој већ свршава, а ти ниси спремна“.

Овакве речи говорећи благочастиви, предвиде природну смрт, и после овога одлучи се на богоугодна дела, у којима и сконча живот свој, од којих ћемо нека дела исповедити вама, ако Бог благоволи, у Христу вазљубљени. Хоћу да исповедим вашем богољубљу богоугодни живот и непорочна дела мужа праведна, јер постаде угодан Господу, украшујући безбројно свете цркве и делећи од праведних својих плодова многе милостиње ништима, што је имао богатство и славу земаљског царства, имање и богатство много, злато и сребро безбројно, и скотове који пасу, овце и волове и веома добре коње, и светле и драгоцене ризе, и многоплодне њиве испуњујући обилно. Да ли је ко од вас видео да је изменио свој обичај и добру нарав, коју је био навикао, или да је ослабио милостињу, или гордост до краја задржао? Овај имајући у срцу богољубазни страх и сећајући се речи Јова: „Од стрижења оваца мојих сагрејаше се плећа моја, и двери мојих соба милостињама се не затворише никоме“⁴¹. И не штедећи свога богатства, но узимајући као из неисцрпнога извора, и све своје душевно уздање имаваше у Владици Христу.

Овај блажени и светородни одевао је и хранио је маломоћне, безбројно је просвећивао, украшавао и утешио свете цркве, по речи Богооца Давида: „Господе, заволах красоту дома Твојега, и место стана славе Твоје“⁴². И „ожедне душа моја ка Богу крепкоме и ка Богу живоме“⁴³. И толика слава и богатство у дане богољубља његова би у Богом дарованој му држави отачаства његова, да се није могао са њиме упоредити ни један од његових околних царева у слави и богатству његову, због његова богољубља и смерности и кротости. Ка Богу смиран и ка људима угодан, и ка ништима пружајући безбројне милостиње.

Шта да кажем? Као што се не може избројити песак мора, тако и његове милостиње. И не само у Богом дарованој држави свога отачаства, него и по целој великој Романији, и у самом великом и Новом Риму, Цариграду, сазда цркве, а осталима даде многе милостиње, и тамо маломоћне хранећи и грејући.

О, блаженога овога мужа, који је свакако хтео да испуни заповест апостола, коју рече: „дајући у милосрђу и чинећи милостињу са тихошћу, предњачећи у журби, и подражавајући праведнога Јова и блаженога Аврама и патријарха Јакова, делом њихов подражатељ, и изгледом њима сличан“. Тако је живео и тако чинио у многим годинама, тако да се прочуло име његово и пројављено је било у свима околним крајевима, источним и западним: Стефан Урош, превисоки и крепки и самодржавни и милостиви краљ српски.

Због премноге његове милости и милостиње ка ништима, није било могуће чувати свећњак под мерицом, и не сакри се град који стоји на врху горе⁴⁴. Убоги и ништи као од неке савести течаху ка њему, и то не само ближњи у његову отачаству, но и од прекоморских крајева и од свију морских острва и од светог града славнога Јерусалима. Њих са тихошћу примајући и чинећи им милостињу, испуни и свети град Јерусалим не малим милостињама, давши злато и сребро небројено, и примајући благослов и молбе за себе ка владици Христу од тамошњег светог патријарха и од свију, који се клањају вољним страдањима Христовим у томе светоме граду. И свету велику и Богом чувану гору Атонску испунивши многим милостињама, и саздавши свете цркве, украси их и просвети, да имају многе свете монахе са довољно телесне и душевне хране, и благослов и молбе примајући од њих, јер разгарајући се Христовом љубављу, увек се у том веселио, и неослабљено бринуо се сваким богоизабраним делима, којима би му било могуће угодити Богу. Ваистину сваку врлину учинивши, и сваку злобу од ума омрзе, праведно живећи, и Богом даровано му богатство земаљског царства мисаоно и разумно расточи на разноврсне начине: прво на дар Богу, друго на подизање светих цркава, ка ништима и странима и маломоћнима, и ко ће исповедити милостиве посете, дарове и обилне исхране овога благочастивог?

Јер овај христољубиви, божествену цркву овога светог и Богом подигнутога места званог Хиландара, која беше првога здања, од основа разоривши и

већу сазда и украси сваким различним лепотама, нештедице дајући много злато, и у том месту постави многе царске палате и изванредне ћелије, на пребивање монаха који су тамо, и законска издржавања установи им, и за храну свако изобиље и за одећу им; а около тога светог места сазда град са великом тврђавом, због належеће напасти безбожних гусара. И подиже велике пиргове добри и благи пастир љубитеља свога Христа, волећи умне овце стада Његова, које су на томе светом месту, и снабде их да их се не дотакне љута звер, и да не разграби туђин његова труда, но да ограђивани силом светог Духа и делом рукоположења овога христољубивог и у једномисленом скупу живећи, прослављају име пресвете Тројице. Ка овом светом и божаственом месту званом Хиландар испуни многа села и метохе сваким богатством, и то изобилно, а све ово прикупи од државе цара грчкога, много небројено мноштво злата за ово давши, и приложи ка том светом месту, да од те државе иду свакојаке потребе ка онима, који су у том манастиру и ради покоја оних, који каквим послом иду у то свето место. О овом мислећи непокајано дан и ноћ, чинећи милостињу убогим, и испуњујући молбе свима који требају, и множећи умножи своја безбројна добра дела. И не само у том светом месту, дому Пресвете, званом Хиландар, но и у све манастире Свете Горе и ка свему братству свакога манастира довољно даваше, а где су хтели да му јаве каква монаха од подвижника или оне који су у пустињи Христа ради странствовали, или изволели живети у рову земаљском, таквима нештедице сваку потребу шиљаше скрушеним срцем и смерним духом, дајући им све сам својом руком. И ту на обали мора код места званог Хрусија, подиже велики пирг, и врх њега постави цркву на име Вазнесења Христова, и около сазда град, и постави многе палате, и ту утврди цео црквени устав, и даде свако довољство онима који ће живети у том месту, што све утврђено овим христољубивим и до сада стоји непоколебимо. А овај пирг је близу места, где је био град у раније дане, звани Самарија. Ваистину овај христољубиви навиче да свагда служи Господу преподобијем и правдом,

што чинећи јави се син бесконачне светлости и вечних добара.

У самом граду Цариграду, на месту званом Продром, сазда божаствену цркву давањем безбројнога злата свога, и начини многе дивне и прекрасне палате, и постави ксенодохије т. ј. болнице, и ту начини мноштво одара ради почивања болнима, меке постеле поставивши поврх њих. И ту, ако какав болесник нема никакве наде, заповеди да сваки такав иде ка тако спремљеном одру. Многа изабрана села такође прикупивши од грчке области, и ту приложи, од којих ће се данак давати ка томе месту; и многе веште лекаре нашавши, даде им много злато и што им је на потребу, да непрестано надзиравају болеснике, лечећи их. Уз њих постави достоимените своје људе, који ће посећивати болне, чинећи им све корисно, да нико од болесних што не узнегодује, но ако што затражи да му се даде. Овај добри слуга вере Христове у сласт примајући речи Владичиних списа, хтеде их собом испунити, као што рече у светом еванђељу, говорећи: „Ходите, благословени Оца мога, у спремљено вам царство од постанка света; јер огладнех, и дадосте ми јести; ожедних, и напојисте ме; болан, и посетисте ме“⁴⁵.

Погледајте, вазљубени, величества милостиње овога христољубивог и дивите се. Колико је небројено велико мноштво, који лежаху у таквој спреми, да ли је ко од таквих био презрен, или каквим негодовањем увређен? Да ли ко од њих погреша ако је што молио? Јер напред спремљени добри нудиоци овога благочастивог подворили су их и ако је ко од таквих болних исцељен одлазио на свој пут радујући се, опет је други болник долазио на његово место, такође примајући милостиво посећење, као што је и до данашњег дана неизмењено, на велики и диван спомен и похвалу овом благочастивом краљу Урошу. Јер у таквом месту код светог Продрома, као што је овај благочастиви за живота свога установио, и до данас се сваки дан износи на порту обилно вина и хлеба и друге различне хране, ради довољног давања ништина и странима, и свакоме који треба, непрестано увек желећи награде од Владике Христа у бесконачном

пребивању, као што и получи толику благодат и славу и част, што се све не може исказати и испитати и избројити код овога христољубивога. Јер Бог даје дар пресветога Духа онима који нелицемерно прилазе Њему и према таквим трудовима и добрим делима његовим.

И у граду Солуну, и ту подиже царске дворе, и сазда цркву у име светога архијереја Христова Николе, и цркву у име св. мученика Христова Георгија. Прво рукоположење светога господина нам кир Саве (било је) на том месту, а од неког времена, пошто је опустело и оборено, обновивши, украси га, и сам веће од основа подиже, и многе дивне палате постави, и такво место сваким многим и часним потребама испуни, и то довољно, да сви они који ту пребивају имају свако довољство, што је коме на потребу. Ту приложи много небројено злато своје, да никада не оскудева то место и до сада никаквом потребом, и ту многа села и метохе такође прикупивши приложи томе месту, све утврдивши да буде непоколебимо на блажени његов спомен и до данашњег дана. Јер у свима околним царствима и земљама причало се велико богољубство овога благочастивога и смерност његова. И сви мали и велики слављаху Христа Бога не малим хвалама и благодарењем, сматрајући блаженим овога богољубивога.

Ово чинећи неослабљено и у будуће обраћао је срдачну мисао на такве ствари, које су на Божју хвалу. Дом пресвете Богородице, добре хранитељке рода хришћанскога, у месту званом Трескавци, и њега испуни неисказаним приносима својим, што је све потребно на службу Богу и пречистој Његовој Матери, а себи на вечан спомен, молећи милостивога утврђења и помоћи од Пресвете своје отачаству. И ту украси дом Пресвете многоразличним приносима, иконе божаствене златом оковане и украшене бисером, кадионице и свећњаке златне и сваке друге потребе црквене које не можемо набројити по имену. Неисказано мноштво злата свога ту приложи и многа стада оваца и стада камила, лакимије коњске, укратко речено, и до свога престављења непрестано све безбројно даваше, и испуни дом Пресвете сваким добром.

Такође и дом св. мученика Христова Георгија у држави кичевске области и ту великим частима и дивним лепотама украсивши, и испуни са истинитим благоверјем и топлом љубављу срца свога, све своје приносе шаљући икони светога, као и напред реченом манастиру Пресвете. И овде такође приложи сваке црквене правде: свештене сасуде златне и божаствене иконе, драгоцену кандила, кадионице и свећњаке и остало, све небројено злато и сребро, а све који живе у дому светога, од Богом дарованог му многог богатства све је наслађивао и различите им дарове давао са великом љубављу, и ради такве његове врлине и неисказане милости и безбројног прилагања томе светом месту, спомиње се ту и до сада.

И у држави свога отачаства многе божаствене манастире од самог основа подиже, и одликова достоименитом славом, да ваистину будући обновљен Духом светим, обнављаше стара рукоположења родитеља и прародитеља својих и више од корена свршаваше по Божјем извољењу. И сазда цркву Успења Пресвете Богородице, звана епископија призренска, и такође цркву Благовештења пресвете Богородице, која је епископија грачаничка, и цркву звану Тројеручица у славном граду Скопљу, и цркву св. Георгија на реци Серави, и цркву св. Константина у граду Скопљу, и цркву св. Георгија Нагоричскога, и у месту званом Студеници, у дому пресвете Богородице, сазда цркву на име св. праведника Јоакима и Ане, и у Дабру цркву св. мученика Христова Георгија, у месту званом Ораховица, и цркву св. мученика Христова Никите, близу града Скопља.

У земаљском царству живећи и неисказаном славом прослављен од Господа, изнад многих древних царева, држаше имања и богатства неисказана човечјој природи, пошто је Бог све ово јављао у дане његове, не узнесе се мишљу својом гледајући на толику славу своју и богатство, даровано му од Господа, но се сети у своје уму онога страшнога часа, који сви чекају и доласка Онога, који је вечан данима, и суда без милости за оне, који нису учинили милостије. Ово помишљајући настави да чини милостију, за коју нико не зна. Од свију градова и кра-

јева и многих села и од околних земаља, и баху ништи и страни и маломоћни, хром и слепи и губави, да нештедице приме милостиње од његове богоподатљиве руке, као што и беше; никада се не разилажаху такови убоги од његова дома, нити ослаби кадгод таквим тиха и добра дарезљивост његова. Ко ће исказати што је он овима давао дању?

А када је ноћ долазила, и пошто нико није знао овога богољубазнога и дивнога чуда, овај господин мој христољубиви свукавши са себе царске хаљине које је дању носио, и положивши на себе худу и стару одећу, и прикривши лице своје да га нико не позна, и узевши са собом двојицу или тројицу неких верних својих слугу, којима беше заповедио да никоме не говоре што виде, и узе са собом велико мноштво злата и друге потребе, колико је довољно за давање убогима, да испуни утробе њихове сваким добрим даром двоструко, с једне стране као истинити хранитељ хранећи гладне, с друге стране као нелицемерни давалац милостиње, волећи ништа и убога. И тајно изишавши из двора свога, и дошавши посред станова њихових где су они спавали, и узимајући много злата даваше у руке њихове, такође и храну и одело, а ови су се дивили и нису знали, откуд им је ово дано, не знајући да је (то) добри њихов хранитељ, дању чинећи им милостињу, а у ноћи сам налазећи се посред њих, и као слуга стојећи пред њима, ревнујући љубитељу своме Христу, који се смирио и узео слику слуге.

Ово чинећи, никада није то изменио у своме животу и до последњег издисања, по све ноћи непресушним сузама постељу своју мочаше, говорећи сам у себи:

„Подигни се, јадни, да будеш готов пре онога времена, ако си и навикао да чиниш грехе, но ипак подбоди се покајањем, јер те суд чека, мука вечна и огањ неугасими“.

Но хвалим твој богољубазни живот, о богољубива главо, коју венча десница Владичина, и благодаћу пресветога Духа узведе на највећу врлину. Назва се отац сиротих и заступник удовица, хранитељ гладних, одећа нагих, поборник увређених, утеха жалосних.

Овај, увек крепљен силом Христовом, свакако хтеде да испуни Владичину заповест, коју рече: „Који ме љуби, биће вазљубљен Оцем мојим“⁴⁶, и свима стопама Владичина ходања по земљи хтео је да од свога праведног стицања принесе, на славослов Владици Христу; на свети Синај блаженим оцима приносио је не мала приношења, и како да изречем неисповедиме његове милостиње?

Но још чујте о овом блаженом дивно и преславно Божје милосрђе, како ово чинећи, и ово не остављајући, свагда боловаше за отацтво своје као свети Димитрије, и толико се прочуо овај блажени и кротки врлином и силом и крепошћу дарованом му од маздодаваца Бога, да се сви цареви и варвари бојаху само кад се спомене његово име. Као Александар, македонски цар, узвеличан силом на земљи, тако исто се и овај узвелича у Богом дарованој својој држави, као што се могао видети у часној слици својој и мушкости и доброты и царској пратњи, и томе дивећи се, (морао је човек) рећи:

„Већи си од свију силних царева, о славни краљу, јер многим премудростима борбени и непобедиви твој живот прича се, да се сви диве Божјој сили и великој помоћи блаженоме, због смерности његове и кротости и врлине живота његова, да је био удостојен толикога чувања и покроба, да је чудно слушати и страшно разумети. Чудно је да се цар састане са иноплеменним царем, и да опет спроведе своју вољу.“

Овај блажени имао је сву наду ка Владици Христу и говорио је: „Господ је заштитник живота мога, нећу се никога убојати“;⁴⁷ и опет не једанпут, но и двапут хотећи да се састане са васељенским царем Новог Рима, Константинопоља кир Андроником, да добије од њега што жели, а не чувши о себи ни хулне речи, жељу срцу своме сврши, и не само у својој држави или у земљи грчкој, но и у самом столном граду му Солуну, постиже сваку своју вољу. Такође и са бугарским царем у Трнову саставши се, сваку правду краљевству своме пронађе.

Јер многи цареви од околних његових хваљаху се на свечасну и Богом чувану његову главу и на Богом даровано му отачаство, не знајући, јадни, Божје силе и помоћи овом блаженом и благородном. Но овај светородни краљ Стефан Урош из дубине срдачне говораше речи Богооца Давида: „Помоћ моја је од Господа, који је створио небо и земљу“⁴⁸. И ниједан се од таквих не нађе, да се похвали о овом, који је благословен Богом. И ваистину благословен од светог свог племена, благословен изданак благословенога корена и красни цвет светог сада, многокрасни изгледом изнад синова човечјих, пун милостиње, јер је по делима својих милостиња и молитвама светих његових прародитеља удостојен велике помоћи и покрова и заступства од Вишњег.

Јер ево хоћу да исповедим велико и страшно и дивно чудо његово вашем богољубљу, слушајте и исповедите прав и истинити суд Божји о овом Богом благословеном Стефану Урошу.

Као што се у старини за време Исуса Навина непријатељ виде од њега поруган, милостињама и сваким врлинама његовим, и изгледало је да (непријатељ) у њему прими искушење, као што се искуша на праведном Јову, и Божјим допуштењем искуша се на Јову, и на његовим животињама и на деци, и самом телу његовом зададе ране. А на овом блаженом не доби власти, ни на његовим животињама, но не престано не остављајући своје злобе, хвалећи се и мрзећи Хришћанство, наоружа безбожне Персијанце и Агарене на род хришћански, као Јудеје на Господа. И подигавши се од своје земље велика њихова множина и убоше у Велику Романију, и уништаваху хришћане као вуци, не штедећи стада Христова, које стече својом часном крвљу, додирујући и сами велики град Константинопол, и хвалећи се како неће постојати ни једно царство пред силом наше крепости, и стојаху у Великој Романији до двадесет година.

Овај блажени краљ Стефан Урош, као цар ваистину примајући царева свију, дозвољава један део од тих безбожних Персијанаца у Богом даровану своју државу, на похвалу и на част и на завист своје владичаству од околних царева. И када су они до-

шли у српску земљу, и видевши славу и величаство и богатство дано овом блаженом од Бога, испунивши се завишћу и преваром, почеше мислити на свечасну његову главу. А овај као и кротки Давид царствујући у Богом дарованој му држави, а ови ваистину безбожни Персијанци једући његов хлеб величаху на њега буну, мислећи да ће постићи вољу своју са овим блаженим Стефаном Урошем и са државом његовом и са светим црквама, не знајући, јадни, Божје помоћи и силе и заступства са овим блаженим, но говорећи: „Ходите, убићемо га и његово наследство биће наше“⁴⁹.

А овај као безлобиви и кротки говорио је:

„Ако је са нама Бог, ко ће против нас“?^{49а} „Јер се не уздам на свој лук“⁵⁰, „но помоћ моја је од Господа који је створио небо и земљу“⁵¹.

А они безбожни као заборавивши се и изгубивши свој ум, проучавајући се штетним против његове свечасне главе, и нападаху као пси на онога који их храни. А овај уздајући се у помоћ Божју и свесрдачно уздање имајући ка Владици Христу, и пружајући не мале милостиње ка светим црквама и ка убогим и маломоћнима, није њихове нападаје рачунао ни у што, но свагда болећи за своје отачаство, није пазно ни на своје тело од њихова нападаја тврдим градом или местом, но као небопарни орао посред њих пролазећи, јављаше се јасно. А они се напунише до конца својом погинућу, са оштрим својим оружјем, на које се и уздаху, наваливши са коњима на блаженога овога, изрише јаму својој погинућу. А он из дубине срдачне завапи ка најмилосрднијем владци: „Погледај и услишај ме, и види насиље оних који неправедно војују; и погледај с неба и посети и саврши, што насади десница Твоја“⁵².

И унапред видећи Божју помоћ према себи и чување, одмах је поучио свечасну властелу отачаства свога и не мало своје сродство, спремивши се на бој против тих безбожних Персијанаца са својом телесном стражом, и одолевши победи, и њихово оружје уђе у њихово срце, а људи њихови сломише се, и не би ни спомена о њихову безбожном гневу. Једне предаде смрти, а друге осуди на заточење, а остале, и то

не мало, предаде у ропство српској земљи. Видесте ли Божју помоћ и покров и заступство овоме блаженоме? Видите и дивите се, како се људи уподобише боговима, да виде и да избављају Хришћанство од беснога ђавола.

А чувши самодржавни цар велике Романије Андроник Палеолог ово велико и славно чудо и помоћ Божју овом блаженом, којом му поможе Владика Христос против ових поганих, зачудивши се и прослави Бога, и не мале молбе и мољења посла ка овом великом и крепком краљу Стефану Урошу говорећи:

„Љубазни сине државнога ми царства, чуо сам велику помоћ од Владике Христа твоме превисоком краљевству против поганика и свих језичника. Но и опет оснажи височаство ти и Богом даровану ти државу против преосталог дела ових поганика, и освети Хришћанство од насиља ових поганика.“

А он, као мудар и вешт муж подстакавши јастребе на оне који беже, своје сродство и телесну стражу научивши слатким својим речима, и тамо их посла, свагда призивајући Божју помоћ. А они као покорне слуге свога чедољубивог оца и господина, побоше и у ту Романију, и хотећи овога блаженога поштовати, и тамо спроведоше своју вољу против оних поганика, тако да се ни душа није избавила на слободу, и градове њихове до основа искоренише, а неправедно њихово много богатство себи разграбише, тако да су се дивили и прекоморски цареви и краљеви због помоћи и славе Божје овом блаженоме, како не заборава Бог многа приношења овога блаженога праведника светим црквама и маломоћнима, и та приношења не мало га прославише, тако да је постао страшан непријатељима и свима диван.

И после кратког времена паде добра и богоугодна мисао на срце овом светом и васељенском цару кир Андронику. Јер удахну Бог у његов ум да објави такву тајну царску овом благочастивом

и христољубивом краљу Стефану Урошу, и видећи како мали остатак оне предречене триклете јереси, т. ј. погани Персијанци, велику злобу и пакост чине држави његовој, и посла ка овом превисоком краљу Урошу, говорећи му:

„Слатки и љубазни, па и најсрдачнији сине државнога ми Богом царства, усудих се да ово споменем твом христољубивом краљевству; они зломислени Персијанци побеђени од тебе у Богом дарованој ти држави и у другим крајевима, што скончаше од твоје крепости, још нека њихова грана оставши, чини веома велике туге држави мога царства, и много протививши се не могосмо одолети њима. Ако добију времена, то ће доћи велика злоба до саме моје главе. Но знам да си помоћу и заступством љубитеља твога Христа крепак да силом твојом погубиш спомен њихов са земље. Молим и убеђујем благочастиво и христољубиво твоје краљевство, пожури се, да их ускоро гневом јарости твоје сметеш и велику и сујемудрену досаду уклониш од нас, да се не урачуна ни у што“.

И чувши ове речи превисоки краљ од таста свога цара грчког, и због толике безмерне љубави, коју су имали међу собом, ни мало не закасни, и у тај час заповеди да се скупе сви војници његове државе. Када је то било, и изабравши великоимениту властелу своју која му је срцу мила, и укрепивши њихова срца разумним и слатким речима, и одликова их многим чашћу, давши све што им је на потребу, и пусти их да са великом силом иду журно на ове погане Персијанце. И даде им место себе великога војводу Новака званог Гребострека. И они као истинита чеда његова, не прекршивши никада такве заповести свога господина и хранитеља, као што су и први пут послушали да иду на победу такве јереси, тако и тада одоше веселим ногама, призивајући помоћ Владике Христа на своју победу.

И када су дошли у државу грчкога царства до града званог Ираклија, и ту оставивши своје војнике, добоше ка светоименимом цару кир Андронику. А цар чувши за њихов долазак њему у помоћ, веома

обрадовавши се, учини велико весеље због њихова доласка, и љубазно угостивши их, отпусти их с миром. И тако укрцавши се у лађе, пловљаху кроз Црно Море. И помоћу Божјом управљани, неповређено прешавши таку пучину, и изишавши од мора, убоше у саму ту Анатолију, у државу безбожних. И пошто је био велики рат међу њима, не једном или двапут, и заступством доброга Бога, добро добивши снаге, победише их, секући њихова нечастива тела као траву пољску. И сасвим уништивши њихов спомен, све њихово богатство и славу уграбише у своје руке, које су они кроз много времена сабрали, и градове њихове и станове до основа порушивши, и испунивши сву вољу и жељу господина свога превисокога краља, вратише се у своју државу са великом славом.

И чувши васељенски цар грчки кир-Андроник за такву победу против његових непријатеља, посла у сретање њихово са великом чашћу. А када су дошли ка цару, велику радост учини због њихова доласка, и љубазно повеселивши се са овима и многим даровима почастивши их, отпусти их. А када су дошли до доброга свога господина и хранитеља превисокога краља, известише га о свему како му послужише. И ту овај мој господин умножи многе хвале ка Господу Богу своје, а њима дужну част одавши, отпусти их својим кућама.

Сви они који су слушали живот овога блаженога и велику славу и прослављање отачаства његова у дане самодржавнога његова господства, како да се не диве? Но о љубимци, удивимо се и прославимо Бога сматрајући блаженим, и принесимо овоме добру похвалу, говорећи:

„О љубазни и прослављени Богом, и слични светим и великим царевима, кротком Давиду и славном Константину, достојниче Божје помоћи и покрова на прослављење и на узвишење свога отачаства.

О благословена утроба, која си носила такво и богомисаоно васпитање ка Богу и људима“.

Овај блажени и крепки краљ Стефан Урош видећи помоћ Божју и покров на себи од маздодавца Христа, и од тада подстаче себе на већу љубав и на виши подвиг ка своје љубитељу Христу те поче зидати мноштво светих цркава не само у своје отачаству, но и у светоме граду Јерусалиму и у Светој Гори Атонској, и у самом Царском Граду (Цариграду), и почевши и друге свете цркве по свима изабраним местима и сврши, и испунивши не малим но великим богатством и просвећењем, и све утврдивши постављаше на сваком добром закону. Старе (цркве) обнови и укрепи, давши небројено злато и сребро на исхрану и одело убогим и маломоћним, свагда се сећајући речи Владике Христа: „Небо и земља прећи ће, а речи моје неће прећи“⁵³ и „који мене љуби, биће вазљубљен Оцем мојим“⁵⁴.

И свагда горећи љубављу свесрдачном ка вишњем промислу, помишљаше у најбољем срцу своје на преподобнога свога прародитеља светог оца Симеона, какву грађевину и црквени украс постави на чување и на покој свега светог тела. И ражегавши се љубављу Христовом, и договоривши се са светом и блаженом матером својом још за живота, монахињом Јеленом, и са телородним својим братом краљем Стефаном, и са преосвећеним архиепископом Савом трећим, и поче зидати храм у име светог првомученика и апостола Христова Стефана, када је у то време био у том манастиру блажени и Богом изабрани монах, свеосвећени епископ кир Данило, који је био примио паству умних оваца да буде пастир и учитељ, који је имао савршену власт над онима који су у том манастиру и у целој области те цркве.

Јер беше примио достојну заповест од благочастивог и христољубивог Стефана краља Уроша, да се брине о свршетку храма тога, и што је на потребу за подизање и устројство уметности црквене лепоте те свете цркве. Све ово било је његовом заповешћу тако. Јер овога свеосвећеног епископа Данила примаше господин краљ на свако већање у многочасну љубав и сласт, јер никада није погрешно његове воље. Јер видео је да свака врлина светли на њему,

тако да га је и веома волео, и чинио је веће саветовање и поучавање са овим блаженим, како би било могуће помоћу Божјом свршити ову жељу срца његова, о свршетку храма тога светитеља. Јер овај епископ Данило беше рођење и васпитање српске земље, од своје младости вођен и крепљен и настањан Духом светим, и веома имађаше крепку и вишу мудрост у срцу своме за подизање цркве, да је он заповедао уметницима и многоизабраним вештацима који зидају, како ће постављати ступове и надступља, и лучне сводове и црквене преграде. Јер његовом заповешћу и мудрошћу, даном му од Господа, старо здање те цркве би разорено, и ново од основа подигавши и сврши, на слику св. Богородице Студеничке, заповешћу господина превисокога краља Стефана Уроша, за чување и покој блаженог и богоугодног његова тела, после одласка његова из овога сујетнога света ка Христу.

И тако се сврши и украси овај свети храм, не само манастир и једина црква, но и цео двор манастирски испуни и украси, т. ј. палате царске поставивши и трпезарију и друго остало; овај све свршивши и украсивши и испунивши, и одликова сваки довољством и правдама црквеним, као што се види и до сада, и сви који гледају говоре: „Блажен си, благочастиви и христољубиви краљу, јер нађе себи мирно место, и спомен твој (биће) у род и род.“

Када се свршавао овај храм, но не до краја, приближи се време, када су се испунили дани његове матере, те предаде блажену душу своју Господу. Такође се и овај преосвећени архиепископ Сава престаји.

Овај блажени превисоки краљ Стефан Урош царујући земаљским царством, и желећи вишњег, свагда бринући се душом својом, и науми у блаженом своме срцу, рекавши:

„Ево сам у старости мојих дана, но, Господе цару векова, дај ми слуги Твојем по срцу моме мужа света

и праведна, који ће ме водити до краја, страх Твој примивши, и држати га у моме малаксалом срцу, као што си даровао на просвећење душе многочасном Јоасафу преподобнога оца Варлаама, који га просвети разумном светлошћу и одагна од душе његове велику таму помрачења и усади страх Божји у многоразумном срцу његовом, да чини добро пред Господом; и као господину светом моме прародитељу првовенчаном краљу Стефану телороднога брата просвећника српској земљи кир-Саву; јер он светим својим молитвама и себи и њему исходи небеско царство; такође, Господе, Твојим милосрђем и родитељу моме даровао си телороднога брата, који управља престо Твој светитељства и који му је држао духовна правила, и оба нађоше небеско царство. И мени даруј Господе, по Твојој милости и по мојој прозби Твога угодног мужа, да и мени буде Тобом брат и просвећник и наставник души мојој.“

И изговоривши сведушевну молбу ка Владици Христу, и сабравши сав сабор отачаства свога, свечасне епископе и игумане и монахе и великославну властелу, тражио је таквога мужа не једном, но и трипут, и за целу годину, и много бринући се о томе. И Владика Христос који свагда слуша оне који Га се боје, и овом блаженом услишавши свесрдачну молбу, положи у сведобро срце његово и целом сабору његову сигурно разумети и сазнати о преподобном богопобожном и свечаном монаху у великој Светој Гори Атонској Никодиму, који беше и пород и васпитање отачаства овога блаженога краља Стевана Уроша, и овоме од пре знан и од њега веома поштован, као прозорљиви, унапред виде ово што ће се догодити овом преподобном.

И одмах написа богољубиву оном мужу, говорећи:

„Господине и свечасни оче мој, убеди се и дођи да Твоја чеда научиш страху Божјем, и да нам предложити велику смерност, да живимо у Твојој послушности, да и ми чеда Твоја узвеличамо Господа са Тобом, и потруди се на апостолском зидању,

полажући основе свете и праве Христове вере, и ради тога примићеш велику награду. Дођи, пастиру добри Богом дарованог ти стада, уподобљавајући се Владици своме Христу начелнику пастира, да и ми будемо образац стаду своме; јер Владика твој Христос чека тебе, да му принесеш плод добре земље чисте твоје душе, коју си очистио својом великом уздржљивошћу и смирењем, и мене да нађеш и Христу принесеш.“

А он, богољубац и преподобни муж, послушавши реч Христова еванђеља, коју рече Владика Христос:

„Шта вам се чини, ако човек има стотину оваца, и једна заблуди, неће ли оставити деведесет и девет, и поћи да тражи заблуделу? И ако је нађе, право говорим, радоваће се због ње више, него ли о оних деведесет и девет, које нису заблуделе“^{54а}.

И опет рече: „Нисам дошао да призовем на покајање праведнике, но грешнике“⁵⁵.

И те речи помишљајући и не хотећи не послушати цео српски сабор и овога превисокога краља Стефана Уроша, и са великим метанијем многих светогорских монаха убедивши се са свечасним монасима светогорским, и дође у српску земљу, и овом блаженом превисоком краљу као да дође нека велика радост, и Владика Христос испуни му вољу, давши му брата и оца и душевнога вођу. И договоривши се са целим сабором својим у нарочити дан празника, на Вазнесење Христово, и убедивши се са великом молбом, поставише га за архиепископа, рекавши: „Преосвећеному архиепископу све српске земље и поморске, многа лета“!

И тако је овај преосвећени био узведен на престо светог господина нашега и учитеља и просветитеља српске земље преосвећенога архиепископа кир Саве; и поверено му стадо Христових оваца добро је управљао, имајући као законито предање свете апостоле и богоносне оце, према апостолу који је рекао: „Пасите умно стадо, у коме вас постави Дух свети епископима, да пасете цркву Бога живота, коју стече својом часном крвљу“⁵⁶. И уз то се увек бринуо да се вредно труди за свако добро дело и

приложење и обновљење цркве дома Спасова, т. ј. архиепископије, знајући трудове и прилоге, које приложише светитељи који су били пре њега, и ревновао је њима, да му буде могуће да испуни трудом меру оних, који су се пре њега трудили за божанствене цркве. Пошто му је таква помоћ дана од Владике Христа, веома га љубљаше превисоки господин краљ, и неисказаном почашћу поштоваше га, као свога господина и учитеља.

Пошто знађаше да брзо има да иде на пут од овога сујетнога света у вечне обитељи, зато није од себе ништа штедео, не само богатство и славу земље царства свога, но и душу своју беше дао у руке овоме преосвећеному, говорећи му: „Узми моје имање, и подај ништима, не бих ли како год ја грешник постигао неки опроштај грехова“. А милосрдни Бог увек бринући се о овом своме слуги превисоком краљу од његове младости па до сада, и хотећи га узети од овог земаљског царства на вечни покој, пошто је прошло четири године овом преосвећеном архиепископу Никодиму, и још неко време, паде овај превисоки господин краљ у љуту болест, и поче боловати у своме царском двору званом Неродимље, и унапред разуме овај блажени и превисоки краљ, да неће избећи смрти у тој болести.

Ова болест његова изненада му дође, и вазљуби све који су ту; и отворивши своја богољубазна уста, слабирм слатким гласом са умиљењем проговори, говорећи:

„Ево разумите, чеда моја љубима, дође време мога одласка од вас, и ево се делимо. Но узвеличајте Господа са мношвом, јер одлазим у Његово наследство“.

И у то време престављења овога блаженога беше дошао к њему свеосвећени епископ Данило, који некада живљаше у рукотвореном му манастиру цркве светог мученика и апостола Христова Стефана, кога је веома волео у своме животу, јер се

прилежно бринуо сваким богоугодним делима за овог блаженог и превисоког краља, што је било на корист његове душе. Када је овај био са малом децом неких властеличића српске земље, и отворивши уста своја, поче говорити ка блаженом и превисоком господину краљу: „Господару, зашто нам ништа не говориш“? И не беше гласа ни слушања од њега, јер се беше свезао језик његов. И када виде свеосвећени епископ да се лучи душа његова од тела, и заповеди да почну надгробна пјенија.

И када су почели појати: „Прежде слица слнце зашадшеје ва гроб иногда“, и пошто је био велики метеж и не мала узбуна и сметеност у време представљења блаженога, и пошто су биле борбе и велике пљачке од сујемудрих војника, као да су се међу собом сукобили пуклови, хотећи да једни од других узму богатство њихово, овај блажени и благочастиви краљ лежао је ту као многосветло сунце, које просвећује разуме и мисли свију који га гледају. А у време када се разлучаваше његова душа од тела, беше видети лице његово као лице анђела⁵⁷ Божја, јер се просвети више од древнога Мојсија. А када су се свршавала пјенија и надгробне песме, како припада овом блаженом, пошто је многи плач и вапај био од оних који су ту стојали, и овај свеосвећени епископ Данило заплакавши из доброг срца, и тако бацивши се на тело овога блаженога, жалосно плачући говораше:

„О, јеој мени, слатки мој господару, зашто се брзо разлучи од нас, пастиру добри и чувару наш.

Сматрам блаженим много пресветло лице твоје, које се озарило од пресветога Духа, којим и много-разумна светлост засија нама и именом силе крепости твоје разорише се превара и узбуне и лукаве силе безбожних поганика.

Сматрам блаженим твој доброговорни језик, на који се изли сладост Духа светог;

сматрам блаженима твоје златозарне очи, које су са милошћу гледале на ниште и убоге;

сматрам блаженима твоје пречисте руке, које си имао увек пружене, дајући неоскудне дарове Богу и у божаствене цркве и неисказане милостиње ка ништима;

сматрам блаженима твоје ноге које су ходиле незаблудним путевима богоугодних дела ништима и маломоћнима;

сматрам блаженим, о преблаженим и богоизабраним дан твога покоја;

ваистину сматрам блаженим и пречистим храм, у који се изволи положити богољубазно тело твоје.“

Када је ово изговорио свеосвећени епископ Данило, заповедише да се спреме кола са изабраним кротким коњима, да положивши на њих тело блаженога и превисока краља, и пренесу га ка спрељеном му гробу у цркву св. апостола Христова Стефана, у рукотворени му манастир. И када је ово заповеђено, положише његово тело на кола, и пођоше носећи тело блаженога. На многим местима јављали су се пуклови војника, мислећи да постигну неку своју вољу и да уграбе нешто од оних који носе тело блаженога, јер у то време, као што рекосмо, беше велики метеж; а видећи да се носи тело овога блаженога и као од неке огњене јарости паљени, бежаху опаки покривши лице своје. Преневши га у манастир св. апостола Христова Стефана, и ту учинивши све обично што је по законском уставу са свеосвећеним епископом Данилом, који је пренео његово свето тело, и са игуманом Савом, који је тада био у том манастиру, и са целим црквеним клиром, и све учинивши по законском уставу, и тако предадоше гробу свето и часно и блажено тело овога благочастивог и христољубивог и превисока краља Стефана Уроша. И разиђоше се сваки својој кући.

А ми, вазљубљени, вођени нашим добрим крми-тељем Христом, препловивши злу буру на валима и све што је нестројно у овом погубном животу, дошли смо у тихо пристаниште мира, наслађујући се божаственим списима, и овима хранећи саставе душа и тела наших, као и медним саћем, јер пророк рече: „Слатке су грлу моме Твоје речи, боље су од

меда устима мојима⁵⁸. Јер кажем да нам требају многи трудови и подвизи, да се бринемо за богоугодне ствари, јер кроз њих можемо доћи у царство небесно. Као што смо сада проговорили о бившем животу овога христољубивог, чији је живот блажен, и смрт часна пред Господом; јер овај благочастиви кропљен росом духовне благодати, као неки добромирисни цвет преложи се на слатки и блажени сан; ваистину, љубимци, добро нам је време да проговоримо и после овога похвално слово овога благочастивог господина мога.

Када је прошло до половине треће године после његовог престављења, и пошто је његово блажено тело лежало у земаљском блату, добри и послушливи Бог наш, казујући нам раније све у божанским списима што је на спасење, и који нам је завештао вечни живот, и који нам обилно даје улаз у Његово вечно царство, изабравши овога богољубивог као праведно семе слугу својих, и давши му добар дар, пошто је толико време минуло, као што смо више указали, јављаху се многа и различна чудна знамења и виђења на гробу његову.

Када је једне ноћи црквени панамонарх ишао у цркву да ужди кандила, јер беше време јутарњег пјенија, и виде неко страшно знамење на том месту. И обузет ужасом великога страха, брзо потече да јави тадањем игуману манастира тога, свечасном чрнци Сави и целом црквеном братству. Када је чуо игуман такву добру вест, сви се стекоше у цркву, и не мале хвале одавши Богу, учинише ноћна пјенија. И када су свршили јутрењу и када је дан свитао, заповедише ударити у била и доброгласна звона.

И пошто је био цео збор, сам игуман наложивши на себе подобу јерејску са свечаснима и избранима чрнцима, појући божаствене песме дођоше ка његову гробу; и откопавши земљу нађоше тело његово Божјом заповешћу нетљено, да није отпала ни једна влас

главе његове. И ту учинише велика славословља премилостивом Богу који га је хранио од његове младости и није га оставио ни до сада, но је показао велику милост човекољубља на његову мртвом телу. И извадивши његово тело од таквог рова земље, и заповедише начинити изабран ковчег, и узевши тело овога христољубивог понеше га, пренос чинећи са псалмима и песмама, појући надгробне песме, са кадионицама и добромирисним мирисима, положише његово тело у такву спремну, и поставише кивот пред иконом Владике свију Христа где лежи и до овога дана изван олтарских двери.

Неисповедима је благодат Божја, колико се на овом христољубивом чудна тајна прочу у околне народе и царства, све до славнога Града Константинова, када је још жив био таст овога благочастивог, благоверни цар кир-Андроник, и жена његова благочастива краљица Симонида. И оваку вест чувши, обрадоваше се великом радошћу. И тако благочастива краљица Симонида начинивши кандило од скупоценог злата, и такође платна скупоцена и златна, имајући на себи дивну лепоту изгледа, којим ће покрити раку овога христољубивог, и друге многе почасти спребивши, ово све даде ка гробу овога благочастивог. А сама после овога одрекавши се светскога живота, обуче се у чрначке ризе, раздавши много од свога имања ништима, и пође у манастир св. Андреја, где је велика множина црнаца који ту пребивају. И поче се подвизавати великим подвигом, водећи свој живот у доброј вери, неокаљано чувајући чистотом целомудрија своје девство.

Сврши се богоугодно житије у Господу овога христољубивог краља Стефана Уроша, и би успомена престављења његова месеца октобра у двадесет девети дан. А молим вас и ја грешни, у Господу, оци и братијо и чеда вазљубљена, чувајмо заповести божаствене и немојмо малаксати противу њих, јер заповести Његове нису тешке, да се узрадујемо у

дан доласка Његова, и да будемо учасници славе Његове. Чули сте колика се награда даде онима који су умножили добар таланат овога живота, и који су расплодили од Бога дани дар. Зато се не ленимо, јер је сваки од нас примио од Христа. Да, молим вас, будимо странољубиви и богољупци, милостиви и послушни, да и нас не лиши вечних добара Христос Исус Господ наш, коме нека је слава и моћ, сада и увек, и на векове векова, амин.

Повест о животу преосвећених архиепископа српских и поморске земље, првога учитеља им и наставника, архијереја Христова кир Саве, и после њега који предржаше његов престо, ко од њих и како проведе живот свој, и која њихова богоугодна дела бише којима их Бог узео, и ко од њих колико година поживи у чину чреде своје.

Владико благослови.

Бог, који се прославља у савету светих својих, и који једини влада небеским и земаљским и подземним, коме се клања свако створење са једносупним Оцем и пресветим Духом и живоначалном Тројицом, будући благословен на векове, који је над нама и о нама, у коме се дижемо и јесмо¹; својевољном љубављу дође к нама са висина, и постаде подобан нама, није трпео да гледа човечју природу како је обузета пропадљивошћу, узео облик слуге, и по слици обрете се као човек², и са земаљским поживе, не одлучивши се никако од Очевиx недара. Јер не само да је сишавши на земљу, ишао са нама, или нам се јави и отиде од нас, но је увек с нама, и видимо славу Његову, славу као јединороднога од Оца³. Јер пре постанка унапред знајући крај свакога од нас, зове нас све у вечни живот, говорећи с љубављу: „Ходите к мени сви који ме љубите“, јер сујетни живот овога света нашега кратак је и маловремен, а мој је бесконачан и вечан. Устаните и пођите одавде, уздигните мисли срцаца ваших, јер „мир мој дајем вам“⁴, и јављам вам бесконачну радост, и царство небесно дајем вам, и постављам вас у зборове анђела мојих, и онога који иде к мени нећу изагнати.“

Јер шта је дивније и красније, вазљубљени, од овога слаткога гласа Владике нашега Спаса Христа? Када ко виде таквога даваоца милости? Као чедољубиви отац пружа руку своју да нас узме, хотећи нас све уместити у покајање и учинити нас учасницима његове бесмртне трпезе, и дајући нам она вечна блага, која „око не виде и ухо не чу, и на срце човеку не узибоше“⁵.